

PROGRAMA núm. 21
“dos compositors del poble”

P. I. TCHAIKOVSKY
ARTURO MARQUEZ

[TEMPORADA IV]

JOSB *Passió per la música*
JOVE ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BARCELONA

I^a PART

P. I. TCHAIKOVSKY

P. I. TCHAIKOVSKY – Simfonia núm 2, en do menor Op. 17 “Petita Rússia” (1872)

(n. 7 de maig de 1840 – Vótkinsk, Sant Petersburg / m. 6 de novembre de 1893)

Instrumentació: 2 flautes i flautí, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 4 trompes, 2 trompetes, 3 trombons, tuba, timbales, percussió i cordes

Durada: aprox. 35 minuts.

Estrena: el 7 de desembre de 1883 per la New York Symphony Society al Steinway Hall de Nova York, dirigit per Leopold Damrosch.

I. Andante sostenuto

II. Andantino marziale, quasi moderato

III. Scherzo. Allegro molto vivace

IV. Finale. Moderato assai

La Simfonia núm. 2 en do menor, op. 17, de Piotr Ilitx Tchaikovski, és una de les obres més alegres del compositor rus. Ja des de la seva estrena es va guanyar el favor del Grup dels Cinc. No obstant això, l'autor va revisar-la amb profunditat vuit anys després, gairebé reescrivint totalment el primer moviment i fent molts canvis en els altres tres. Tchaikovski va compondre la simfonia entre juny i novembre de 1872, gran part durant les vacances d'estiu a casa de la seva germana, Aleksandra Davídova, a Kamianka, Ucraïna, que era aleshores el refugi de vacances preferit del compositor. És precisament arrel de l'estada a Ucraïna que li ve el subtítol de Petita Rússia, ja que aquest era precisament el nom que es donava aleshores a Ucraïna, també per l'origen d'alguns temes folklòrics que utilitza. Tchaikovski va explicar al seu germà Modest "[La simfonia] m'ha absorbit de tal manera que ara per ara sóc incapaç d'emprendre res més. Crec que és la meva millor obra pel que fa a la perfecció formal, una qualitat respecte de la qual no he destacat." Tchaikovski va escriure en una ocasió, fent broma, que el veritable mereixedor de l'èxit del finale de la simfonia li a Piotr Gerassimòvitx, el vell majordom de la vil·la Davidov, qui li cantava la cançó folclòrica "La grua" que Tchaikovski va incorporar en el seu finale. La crítica va escriure que el finale era "pel que feia al color, factura i humor ... una de les més importants creacions de tota l'escola russa". L'estrena de la versió revisada va tenir lloc a Sant Petersburg el 12 de febrer de 1881, sota la direcció de Karl Zike.

El primer moviment, *Andante sostenuto-Allegro vivo*, escrit en la tonalitat de do menor, s'inicia amb un solo de trompa tocant una variant

ucraïnesa de la cançó popular "Davall de la mare Volga" i es el que situa l'atmosfera de tot aquest moviment. Tchaikovski posteriorment tornarà a presentar aquesta cançó en el desenvolupament, i la trompa tornarà a sonar al final del mateix. El vigorós segon tema utilitza una melodia que Rimski-Kórsakov ja havia emprat en la seva *Gran Pasqua Russa*. El final de l'exposició, en la tonalitat relativa de Mi bemoll major, condueix directament al desenvolupament, en el qual se senten ambdós temes. El segon moviment, l'*Andantino marziale*, quasi moderato, està escrit en la tonalitat relativa de Mi bemoll major, i originalment fou pensat com una marxa nupcial que Tchaikovski ja havia escrit per a ser inclosa en la seva òpera *Undina*. En la secció central s'hi cita el tema folklòric "Fila, Oh! filadora meva". El *Scherzo*, el moviment de *divertimento* central, pren la forma d'un *scherzo da capo i trio* amb coda inclosa, i està escrit en la tonalitat principal de do menor. Es tracta com manen els canons, d'un moviment ràpid on, tot i no derivar de cap melodia folclòrica *per se*, sí que es respira el so i el caràcter indubtablement festiu de la música folclòrica rusa. Després d'una breu i expansiva fanfàrria del metall, Tchaikovski cita un nou tema popular, "La grua", i el sotmet a tota mena d'intricades i acolorides variacions. Més endavant ens presenta un tema més líric interpretat per la corda i que proporciona un marcat contrast abans que la simfonia finalitzi en un emocionant, brillant i majestuós acord de do major. La versió revisada de 1880 és l'única que s'interpreta i s'enregistra avui dia, però la seva efectivitat ha estat qüestionada. Amb una durada de només 35 minuts (més curta que la major part de les simfonies de l'època), és també aproximadament cinc minuts més curta que la Primera Simfonia.

IIª PART

A. MARQUEZ

A. MARQUEZ – Danzón núm. 2 (1994)

(n. 20 de Decembre de 1950, Álamos, Sonora, Mexico)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 4 trompes, 2 trompetes, 3 trombons, tuba, timbales, percussió (claves, tambor, placa suspesa, guiro, 3 tom-toms, bombo) piano i cordes.

Durada: aprox. 10 minuts.

Estrena: a la ciutat de Mèxic el març de 1994 sota la direcció de Francisco Savin

Dedicatòria: a la seva filla, Lily.

Arturo Márquez va néixer a Álamos, Sonora, Mèxic el 1950. Nascut de pares musicals a Álamos, una ciutat colonial que abraçava els contraforts occidentals de la Serra Mare de Sonora, el seu pare era mariachi i el seu avi patern era músic folklòric de l'estat del nord de Sonora i Chihuahua. Els molts estils que Márquez va sentir de petit li va proporcionar la inspiració i la base per a moltes de les seves composicions futures. Durant la primera adolescència, la família Márquez va emigrar a La Puente, Califòrnia, un suburbi de Los Angeles. Va assistir al Fairgrove Junior High School, on va tocar trombó a la banda de l'escola. Continuà tocant el trombó mentre assistia a l'escola secundària William Workman. Mentre vivia a La Puente ell va continuar també classes de música privades per a piano, i va afegir violí i trombó. Va començar a compondre als 16 anys. Va continuar estudis musicals al Conservatori de Música de Mèxic i va guanyar un beca del govern francès per estudiar composició a París amb Jacques Casterede. Tornant als Estats Units, va obtenir una beca Fulbright i va obtenir un màster en composició de l'Institut de les Arts de Califòrnia a València, Califòrnia. Allà va estudiar amb Morton Subotnick, Mel Powell, Lucky Mosko i James Newton. A principis dels anys noranta, la música de Márquez va cridar l'atenció dels oients i dels grups representatius més enllà de Mèxic essent reactivada amb un impacte sorprenent quan va començar a escriure tot una sèrie de Danzones. El tradicional danzón, un ball de saló per a parelles, utilitza forma de rondó i deriva de la contradansa del segle XIX i de l'habanera cubana. Márquez relata la inspiració del seu Danzón núm. 2, quan el 1993 va viatjar a Malinalco (prop de Toluca) amb el pintor Andrés Fonseca i la ballarina Irene Martínez, "tots dos experts en danses de saló amb una passió especial pel danzón". Aquesta experiència, a més de les visites posteriors a Veracruz i la Colonia Danzón a la

ciutat de Mèxic el van fer aprendre els ritmes del danzón, la seva forma, a més del seu esquema melòdic. El Danzón núm. 2 fou escrit durant l'aixecament zapatista, que va durar 12 dies i que va aconseguir una difusió internacional a causa de les seves demandes de justícia reivindicació dels drets dels pobles indígenes de Mèxic i dels pobres. L'escriu el 1994, per encàrrec del Departament d'Activitats Musicals de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. Després de vint i cinc anys de la seva estrena, el Danzón núm. 2 d'Arturo Márquez segueix tenint un èxit immens, no només a Mèxic, on alguns fins i tot l'han qualificat de "segon himne nacional" per al país, sinó internacionalment. Això no és estrany, ja que la peça de Márquez presenta algunes influències delicioses i irresistibles de cançons folklòriques mexicanes, del tipus que se sentia normalment en un saló de ball, interpretat per una orquestra típica o una banda de xarangles, a través del evocador color d'una gran orquestra simfònica. L'efecte és bastant espectacular. El Danzón, d'origen cubà, és al món llatí el que el vals és a Europa. Comença lentament i permet un contacte físic proper dels intèrprets, finalment s'accelera i pot arribar a ser molt ardent cap al final. Ja Aaron Copland es va inspirar abans en el seu Danzón Cubano (1942). Márquez s'ha convertit en una de les seves màximes figures del gènere; fins a la data, ha completat 9 danzones (per a diferents formacions instrumental). Segons el mateix autor "*El Danzón núm. 2 és la meua manera personal de mostrar el respecte i les emocions de a la música popular.*" La popularitat de la Danzón està ben merescuda. Captura una sèrie d'estats d'ànim extremadament infecciosos en la seva curta durada, des de la seva primera nostàlgia solitària, a través d'una sensualitat sensual, a través d'algunes seccions de ritme gairebé pur i al seu final estimulants. Després del clarinet canta la melodia principal de l'obra.